

до вимог інклюзивної освіти; підбір методів навчання, які допоможуть реалізувати інклюзії; доброзичливий психологічний клімат під час навчально-виховного процесу. Це дасть змогу ефективніше здійснювати навчальну діяльність учнів початкової школи з вадами психофізичного розвитку у загальноосвітніх навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Олійникова Н. Д. Методичні рекомендації щодо роботи з дітьми із особливими потребами: Посібник для практичних психологів, соціальних педагогів, педагогів, батьків. Первомайськ, 2011. 136 с.
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М., Білозерська І. О., Ленів З. П. Основи інклюзивної освіти: Навчально-методичний посібник. Київ. 2012. – 308 с.
3. Миронова С. П., Гаврилов О. В., Матвєєва М. П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 264 с.
4. Нова українська школа: поради для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

*Сеньовська Н.Л.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
(м. Тернопіль)*

ПРОФЕСІЙНА САМОРЕГУЛЯЦІЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЙОГО КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Одним із основних напрямків реформування сучасної української освіти є удосконалення рівня професійної компетентності педагогів. «Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру» [3]. Саме компетентнісно орієнтований підхід до навчання закладено в основу концепції Нової української школи. «Компетентнісний підхід тісно перетинається з діяльнісним, це простежується у сучасній педагогіці, де існує певна формула: компетенція→діяльність→компетентність» [1].

Поняття компетентність трактується динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Серед опису базових компетентностей

сучасного учителя Нової української школи – «здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії» [1].

Рефлексія являє собою усвідомлення суб'єктом своїх дій і встановлення зворотного зв'язку між його зовнішнім і внутрішнім світом. Л. Гапоненко [2] вважає педагогічну рефлексію психологічним механізмом корекції професійної поведінки у фаховому спілкуванні вчителя.

Саме педагогічна рефлексія є ключовим механізмом професійної саморегуляції педагога. Особливістю цього механізму є інтелектуальна спрямованість (на усвідомлення знань, способів дій, оволодіння вміннями планування й самоорганізації). За визначенням Р. Й. Тура, «педагогічна рефлексія – це усвідомлення вчителем себе самого як суб'єкта діяльності: своїх особливостей, здібностей, того, як його сприймають учні, батьки, колеги, адміністрація. Водночас це усвідомлення цілей та структури своєї діяльності, засобів її оптимізації» [5, с. 22].

Таким чином, механізм рефлексії є основою функціонування професійної саморегуляції як учителя-початківця, так фахівця зі стажем. Рефлексія відображає єдність самопізнання та емоційно-ціннісного ставлення до себе. Успішне застосування педагогом Нової української школи цього саморегуляційного механізму сприяє свідомій самореалізації особистості. І, звичайно ж, є ознакою професійної саморегуляції високого рівня.

Сформованість професійної саморегуляції педагога Нової української школи корелює з рівнями його професійної компетентності.

Низький рівень сформованості професійної саморегуляції означає, що вчитель пристосовується до обставин і стосунків; його фахова діяльність пасивна, має необов'язковий характер; професійна саморегуляція проявляється як реакції на подразники середовища; відсутні усвідомленість життєвих перспектив, самокритичність, принциповість, вимогливість до себе. Відповідно, учитель стихійно визначає мету фахової діяльності; не вміє пристосовувати виклад навчального матеріалу до особливостей аудиторії, що характеризує низький рівень професійної компетентності.

Середній рівень сформованості професійної саморегуляції характеризується чергуванням самотійної поведінки вчителя з несвідомим чи усвідомленим пристосуванням до оточення; наявне зацікавлене ставлення до процесу і результатів професійної діяльності; педагог періодично демонструє самовладання, здійснює усвідомлений перегляд системи мотивації, самоаналіз, узагальнення знань та досвіду в єдину теоретичну систему; його оцінка власних саморегуляційних умінь та знань неадекватна – завищена чи занижена. Педагог формулює мету в діяльнісній формі; чітко визначає етапи роботи; використовує діяльнісний, диференційований та особистісно зорієнтований

підходи; може формувати предметну компетентність учнів, що відповідає середньому рівню професійної компетентності.

Високий рівень сформованості професійної саморегуляції означає, що педагог сам організовує свою фахову діяльність, відповідально ставиться до її результатів, сумлінно виконує свої обов'язки; він керується власними цілями та мотивами, сам визначає та змінює особисті установки й цінності, незалежний у судженнях та вчинках; теоретична свідомість і мислення вчителя формуються на основі наявних знань і досвіду, окрема ситуація вирішується ним у контексті освітнього процесу. Відповідно, вчитель володіє стратегією навчання учнів за розділами курсу; мета й завдання його фахової діяльності обґрунтовані, і це відповідає високому рівню професійної компетентності.

Таким чином, реальна дієвість Нової української школи залежить від кожного конкретного педагога: його знань, умінь, компетенцій, розуміння стратегічних цілей діяльності та наявності дієвого інструментарію для практичної реалізації заявлених завдань. Для успішних науково-методичних і педагогічних заходів, які, власне, і є основою освітнього процесу, а також для розвитку особистості вчителя, формування та застосування його компетентностей, ключове значення має педагогічна рефлексія, найважливіший механізм професійної саморегуляції вчителя.

Список використаних джерел

1. Арабаджи-Донець Л. І. Компетентнісний підхід в сучасній освіті. *Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (14–16 червня 2018 р., м. Мелітополь, Україна)* / Ред.-упоряд. Дубяга С. М., Чорна В. В., Яковенко І. О. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. С. 21-22.
2. Гапоненко Л. Розвиток рефлексії як психологічного механізму корекції професійної поведінки у педагогічному спілкуванні. *Рідна школа*. 2002. № 4. С. 14–16.
3. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017, № 38–39. С. 380.
4. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. – 2016. http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/Anonces/2016/nova_shkola_proekt.pdf
5. Тур Р. Й. Педагогічна рефлексія – основа формування творчого саморозвитку особистості. *Управління школою*. 2004. № 13. С. 22–24.